

Asia: VN/13551/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

VN/13551/2019

Teknologian tutkimuskeskus VTT:n pääviestit

VTT katsoo, että ympäristöministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön koordinoima strateginen ohjelma on laadittu vastaamaan yhteiskuntamme ratkaisevan tärkeisiin ympäristö- ja resurssien käytön haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Ohjelma on yleisesti kattava ja huomioi kierrätyksen lisäksi laajemmin myös muun kiertotaloustoiminnan mahdollisuudet. Ohjelman toteutuksen rinnalla tulisi yleisesti seurata merkittävien materiaalivirtojen laatua, määriä ja kiertoja sekä arvon ja liiketoiminnan kehittymistä systeemitasolla, jotta toimenpiteiden vaikuttavuutta voidaan seurata ja toimia voidaan suunnata, tarkentaa ja täydentää tarvittaessa ohjelman aikana. Ohjelman toteutus hyötyisi myös toimenpiteiden konkretisoimisesta edelleen sekä vieläkin yksityiskohtaisemmasta tavoitteenasetannasta. Ohjelma on erinomainen askel kohti siirtymää kiertotalouteen ja siihen tulisi sitoutua riittävän pitkäjänteisesti.

Tavoitteet

VTT katsoo, että tavoitteet on asetettu oikeansuuntaisesti. Resurssien käytön rajoittamisen osalta tavoite kaipaa tarkennusta. Resurssien tuottavuuden nostaminen ja samalla resurssien käytön hidastaminen yhtäaikaisen talouskasvun rinnalla todennäköisesti edellyttää kotimaisen jalostusasteen nostamista, johon ohjelmassa ei suoraan ole määritelty toimenpiteitä. Tähän liittyviä toimenpiteitä kuitenkin lienee suunniteltu muualla ainakin uuden akkustrategian puitteissa.

Toimenpiteet

VTT näkee, että käytännön kiertotalouden tulee olla taloudellisesti kannattavaa toimintaa, jossa resurssinkulutus, jäte ja ympäristövaikutukset on minimoitu, käyttöarvo maksimoitu ja ratkaisulla on mahdollisimman pitkä käyttöikä.

Koska talousjärjestelmämme ei pääosin sisällytä tuotekustannukseen sen aiheuttamia ulkoisia ympäristövaikutuksia, markkinamekanismit tarvitsevat kiertotalouden toteutuksen tueksi politiikkatoimia. Tarvitaan strategista yhteisymmärrystä tarvittavista toimista, strategiaa tukevaa sääntelyä ja verotusta, uusia hallinnon toimintatapoja, informaatiovaikuttamista, kiertotalouden investointeja tukevaa julkista infrastruktuuria, investointi- ja innovaatiokannustimia ja datayhteiskunnan palveluita. Innovaatioilla on erityinen merkitys talouden ja materiaalikiertojen systemiseen muutokseen: markkinaa uudistavat käännteentekevät ratkaisut nopeuttavat ja mahdollistavat siirtymää kiertotalouteen. VTT pitää hyvänä, että näitä tarvittavia toimenpiteitä on pääosin sisällytetty ohjelmaan. Toimenpiteiden yhteisvaikutusten ennakoiminen olisi myös tärkeää.

VTT pitää hyvänä, että TKI-rahoituksen tärkeä rooli on nostettu toimenpiteenä esille ohjelmassa. Koe- ja kokeilutoiminnalla on lisäksi erityinen tehtävä kiertotaloudessa, kun uusia ratkaisuja sovitellaan perinteisille toimialoille ja totuttuja toimintatapoja ja olemassa olevaa infrastruktuuria voidaan joutua modifioimaan.

Kiertotalous kytkeytyy vahvasti eurooppalaiseen kiertotalouden raamiin. Ohjelmassa on nostettu esille tärkeänä toimena vaikuttaminen EU-lainsäädäntöön. Ekosuunnitteludirektiivin lisäksi myös esimerkiksi SUP- ja akkudirektiivit ovat Suomelle tärkeitä myös kiertotalouden näkökulmasta.

VTT pitää hyvänä kiinteistö- ja rakentamisalan toimenpiteiden nostamista esille ohjelmassa. Toimiala on vahvasti säänneltyä ja sen vuoksi julkisilla toimenpiteillä on suuri vaikuttavuus toimialan materiaalitehokkuuteen ja hiilijalanjälkeen.

Ohjelman toimenpiteet digitalisaation edistämiseksi ovat oikeansuuntaisia kiertotalouden näkökulmasta. Seuraavassa vaiheessa on tarpeen kehittää yhdessä eurooppalaisessa raamissa datanjakamisen sääntöjä ja teknologioita sekä tehdä käytännön ideointia ja kokeiluja datan hyödyntämisestä.

VTT katsoo, että ohjelmaan nostetut ekosysteemitointia edistävät toimenpiteet tukevat kiertotalouden toteutumista. Kiertotalous on systeminen toimintatapa, jossa tuotteet, materiaali, tieto ja arvo kiertävät arvoketjuissa katkeamattomasti ja kestävästi. Kiertotalous on siten lähtökohtaisesti verkostotaloutta ja uuden kehittäminen tapahtuu tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

VTT näkee, että kiertotalouden design-ohjelmaa koskeva toimenpide on hyvin perusteltu ja edistää sektoreiden välistä yhteistyötä sekä ohjaa ratkaisukehitystä käännteentekeviin kiertotalouden mukaisiin innovaatioihin. Tehokkuus paranee, hukka vähenee ja arvo lisääntyy, kun materiaalit ja ratkaisut suunnitellaan ja toteutetaan kiertotalouteen uutta luovasti ja niihin voidaan liittää palveluelementti.

Lisäksi VTT katsoo, että viranomaisten välisen yhteistyön tiivistäminen ja uusien toimintatapojen kehittäminen yleisesti on tärkeää, ja että toteutuksen kannalta näitä tavoitteita tulisi konkretisoida toimienpiteiksi ohjelmaan. Julkisen tiedon tulisi olla mahdollisimman avointa ja tiedon jakamista vähintään viranomaisten välillä tulisi lisätä esimerkiksi yhteisten tietojärjestelmien avulla. Materiaali- ja jätetilastoinnin ja yritysraportoinnin yhdenmukaistaminen sekä end-of-waste -menettelyjen neuvontapalvelu ovat esimerkkejä konkreettisista viranomaistyön kehittämisen toimenpiteistä, jotka tarjoaisivat toimijoille tukea, kun ne kehittävät materiaalikiertojen konsepteja.

Seuranta

VTT pitää hyvänä, että ohjelmaan on kirjattu selkeitä seurannan mittareita. Seurattavien yritysten tai niiden liiketoiminnan määrittelemisen kiertotaloudeksi siten että mittari kuvaa toimien vaikuttavuutta vaatinee lisää pohdintaa. Myös ympäristön tilan seurantaan liittyviä mittareita olisi hyvä liittää mukaan, esim. CO₂-päästöjen kehittyminen. Myös vaikutusta kansantalouteen olisi hyvä arvioida. Mittareista tulisi muodostaa myös systeeminäkemys materiaalikiertoihin, jotta toimenpiteitä voidaan ohjelman aikana arvioida ja tarkentaa kohdistetusti.

Viinikainen Seppo
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy